

оригінальними творами часто функціонують лише на рівні використання понять, і «цитовання» заголовку класичного роману не активізує прототекст, слугуючи виключно художнім сигналом.

Аналіз інтертекстуальності та способів її втілення в художньому творі становлять один із напрямів вивчення постмодерної та post-postмодерної поетики, що може стати темою подальшого дослідження у славістичних літературознавчих студіях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Živković Z. Amarkord / Zoran Živković.* – Beograd : Laguna, 2007. –106 s.; 2. *Živković Z. Nemoguće priče.1 / Zoran Živković.* – Beograd : Laguna, 2004. – 432 s.; 3. *Дам'янов С.* Антологія сербської постмодерної фантастики. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2004. – 300 с.; 4. *Ильин И.* Постмодернизм. Словарь терминов. – Москва: ИНИОН РАН (отдел литературоведения) – INTRADA. – 2001. // Доступно з: <http://yanko.lib.ru/books/philosoph/ilyin-book.htm>; 5. *Переломова О.С.* Інтертекстуальність як системотвірна текстово-дискурсивна категорія. – Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : Збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 34.

Макиєєва Н.С. (Суми, Україна)

Розвиток альтернативної історії в сучасному літературному процесі України

У статті досліджуються витоки та етапи становлення альтернативної історії в українській фантастичній літературі. Аналізуються особливості її розвитку на сучасному етапі. З'ясовуються тенденції і перспективи розвитку даного різновиду в українській літературі.

Ключові слова: *альтернативна історія, історична фантастика, наукова фантастика, альтернативне моделювання.*

В статье исследуются истоки и этапы становления альтернативной истории в украинской фантастической литературе. Анализируются особенности ее развития на современном этапе. Определяются тенденции и перспективы развития данного вида в украинской литературе.

Ключевые слова: *альтернативная история, историческая фантастика, научная фантастика, альтернативное моделирование.*

The origins and stages of development of the alternative history in Ukrainian science fiction are investigated in the article. The characteristics of its development at present period of time are analyzed. Different tendencies and prospects of development in Ukrainian literature are given.

Key words: *alternative history, historical fiction, science fiction, alternative modeling.*

У сучасній українській літературі історична тематика посідає одне з чільних місць. З одного боку, продовжує розвиватися історичний роман, зазнаючи жанрових модифікацій, пов'язаних із впливом постмодерністської поетики. З іншого – з'являються нові для української літератури піджанри криптоісторії й альтернативної історії. Особливої популярності набуває останній, в якому засобами фантастики відбувається варіативне моделювання того чи іншого історичного періоду. Доволі активна поява таких творів актуалізує літературознавчі дослідження щодо них. Проте якщо історичний роман неодноразово ставав предметом пильної уваги науковців, то альтернативно-історична проза стоїть лише на початку шляху свого теоретичного осмислення. Такий стан пов'язаний із повільним розвитком вітчизняного фантастикознавства в цілому, яке не має навіть легітимного наукового статусу. У розвідках О. Петухової, І Чорного, М. Назаренка, А. Валентинова, Р. Радутного, А. Аністратенко, Д. Затонського, Д. Шурхала, З. Шевчук та інших дослідників розглянуто окремі аспекти порушеної проблеми. Однак її цілісного концептуального осмислення немає. Відтак актуальним вважаємо аналіз альтернативно-історичної прози з метою представлення її як окремого повноцінного різновиду сучасної української фантастики.

У статті альтернативну історію розглядаємо як тематичний різновид наукової фантастики, що на основі історичних фактів вивчає можливі сценарії історичного розвитку. Здебільшого єдиним фантастичним елементом у таких творах є історичне припущення: що було б, якби в певний ключовий момент історія пішла іншим шляхом. Через це досі відкритим є питання жанрової приналежності даних творів. Вживаються терміни «альтернативно-історичний постмодерний роман», «альтернативно-історична фантастика». Визначають альтернативну історію як тематичний різновид чи піджанр наукової фантастики, як жанр фантастичної літератури, як метажанр. Ми схилиємося до думки, що альтернативна історія є саме тематичним різновидом наукової фантастики, тому що при написанні творів такого характеру автори оперують науковою картиною світу, використовують дані конкретної науки (історії), у межах якої роблять фантастичне припущення. На основі науки вони екстраполюють та інтерпретують, створюючи науково-гуманітарну фантастику, яка прийшла на зміну науково-технічній у кінці ХХ ст.

В Україні, як і в Росії, альтернативна історія виникла в 90-х роках ХХ ст., хоча окремі спроби написання таких творів робили письменники обох країн і в ХІХ ст., і в ХХ ст. Розквіт даного різновиду саме на межі століть

зумовлений кількома причинами. Із розпадом СРСР зникає догматичність у прочитанні історії, що унеможливило будь-яке осмислення історичних варіацій на тему «Що було б, якби...». На зміну догматичному прочитанню приходить постмодерне, яке не допускає однозначності інтерпретацій і заперечує тим самим єдине можливе розуміння історії. Окрім цього, стають доступними кращі зразки альтернативно-історичної фантастики США та Європи. Все це сприяло появі й активному розвитку даного різновиду в сучасній українській літературі.

Незважаючи на відносну його новизну, традиція синтезу історичного і фантастичного є досить давньою. Уведення фантастичного елементу в історичні твори бачимо ще в давній літературі: наявність низки фантазій про так звану нечисту силу в «Повісті врем'яних літ» (початок XII ст.), поєднання фантастичних новел з історичними реаліями у козацьких літописах Самовидця, Величка, Грабянки (XVII – XVIII ст.), переплетення елементів фентезі й історичної фантастики у трагікомедії Феофана Прокоповича «Володимир» (1705 р.). І хоча дані твори не є фантастикою, оскільки в них фантастичне використовується лише як прийом, що застосовується у сфері образотворення, все ж середньовічна традиція зробила значний вклад у подальший розвиток української альтернативно-історичної фантастики.

У XIX ст. до теми історії в окремих своїх фантастичних повістях і оповіданнях зверталися Григорій Данилевський, Орест Сомів, Олекса Стороженко, Микола Гоголь, Микола Костомаров, проте й ці твори належать здебільшого до формальної фантастики (фантастики-прийому). Традиції романтичної фантастики активно продовжують сучасні письменники.

У XX ст. значного розвитку набуває наукова фантастика. Письменників даного жанру більше цікавило майбутнє, ніж історичне минуле. В українській фантастиці цього часу творів такого характеру практично немає. І все ж саме в середині XX ст., на думку фантастів і дослідників А. Валентинова, Д. Громова та О. Ладиженського, була зроблена перша спроба написати альтернативну історію України, про що свідчить роман В. Винниченка «Слово за тобою, Сталіне!» [2]. У ньому «розважливий і справедливий» Сталін підтримує ідею «колектократії» (влади трудових колективів), призначення якої вбачається автором в оновленні суспільства та спасінні від краху й війни всього світу. Письменник створює утопічну модель суспільства без конфліктів, соціальної нерівності, експлуатації, де втілюється авторське бачення розвитку України, СРСР і світу в цілому.

Окрім утопії, зачатки альтернативної історії прочитуються й у творчості письменників, що віддали належне «химерній прозі». Тут варто згадати культовий роман О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу, або Козак

Мамай і Чужа молодиця», який знаменував появу в українській літературі жанру химерної прози. У творі реалістичне поєднується з фантастичним, умовним; засоби іронії, гротеску, театральності – з елементами фольклорної та міфологічної поетики. Роман написано ніби на стику класичного фентезі й альтернативної історії. Уже з перших сторінок читач потрапляє в химерну атмосферу, де діють Господь Бог, святий Петро, безсмертний козак Мамай, Чужа молодиця (тобто Смерть), з усіма героями трапляється безліч дивних, фантастичних пригод і метаморфоз. У творі автор оригінально втілює своє бачення долі України та ролі козацтва у розбудові української державності не лише в минулому, а й в усі часи. Ідейну й образну палітру роману вдало використовують сучасні фантасти (у альтернативній історії – В. Кожелянко).

Відав данину історичній фантастиці у ХХ ст. і В. Владко. За словами автора, його зацікавив світ древніх скіфів, і він ретельно вивчав знахідки археологічних розкопок та записи римських і грецьких істориків, пов'язані з життям та побутом цих загадкових племен [5, 45]. На основі знайдених матеріалів фантаст і вирішив написати роман «Нащадки скіфів». У творі сучасна авторові археологічна експедиція потрапляє у таємничий загублений під землею світ, де збереглося одне зі скіфських племен. Хоча твір не уник впливу радянської ідеології (боротьба скіфів-рабів та їх експлуататорів), це не вплинуло на його художню вартість і естетичну цінність. Захопливі й авантюрні пригоди головних героїв, нерозгадані таємниці історії скіфів, грандіозна фінальна битва, де зіштовхуються дві частини скіфського племені, традиційний для пригодницьких романів того часу «happy end» – усе це робить твір В. Владко яскравим прикладом оригінальної історичної фантастики в українській літературі ХХ ст.

Дещо в іншому руслі написана повість О. Бердника «Покривало Ізиди», в основу якої покладено історичний матеріал, пов'язаний з біографією Піфагора. Головний герой твору прагне віднайти Істину – квінтесенцію буття світу, натхненний величністю синів неба (прибульців з глибин космосу, які лишили людям свої знання). Їх знання вплинули на світогляд ученого, який зміг прозирнути поза межі нашої планети й порушити питання про устрій Всесвіту. Дана повість – яскравий приклад криптоісторії, основним елементом якої є таємна, прихована історія. Письменник відтворює історичні події, але подає власний фантастичний варіант їх перебігу. Цей піджанр у сучасній фантастиці розвиває А. Валентинов.

Отже, протягом ХХ ст. формується потужний ґрунт для розвитку альтернативної історії в сучасній українській фантастиці. Проте на сьогодні розвитку цей різновид, незважаючи на широку популярність серед читачів,

представлений відносно невеликою кількістю творів. На думку письменника Р. Радутного, мало хто з фантастів обирає для написання альтернативну історію України через обмежене коло читачів [6, 34], адже зацікавлених вітчизняною історією менше, ніж любителів, наприклад, фентезі. До того ж кількість україномовних любителів фантастики поступається кількості англо- та російськомовних. Звідси і двомовність – одна з особливостей і проблем фантастики України в цілому і альтернативної історії зокрема. У 90-х роках минулого століття переважна більшість (практично 90%) фантастів писали свої твори російською мовою. А це ускладнює процес ідентифікації української фантастики як самостійної повноцінної літератури. На сучасному етапі ця ситуація не зазнала кардинальних змін, хоча рух у напрямку розбудови саме україномовної фантастики відчутний.

Одним із найяскравіших представників жанру сучасної української фантастики є В. Кожелянко, у творчості якого альтернативна історія розвивається у колі інших стильових та жанрових домінант. Питання приналежності романів письменника до того чи іншого жанру є дискусійним і потребує окремого дослідження. Більшість науковців (К. Родик, Н. Сняданко, О. Харлан, В. Даниленко, І.-Б. Терещенко) схильні до думки, що В. Кожелянко – творець саме альтернативної історії. Іншу класифікацію пропонує дослідниця А. Аністратенко. За особливостями форми, сюжетом, архітектонікою вона поділяє романи письменника на романи в жанрі альтернативної історії («Дефіляда в Москві», «Конотоп», «Людинець пана Бога»), роман політичний анекдот («Героріум», «Котигорошко»), іронічний постмодерний роман («ЛжеNostradamus»), історичний пригодницький роман («Трете поле», «Срібний павук», «Ефіопська Січ»), історичний роман («Діти застою») [1, 31]. Погоджуємося, що не всі романи В. Кожелянка є альтернативно-історичними, особливо останні, видані після смерті письменника («Діти застою», «Ефіопська Січ»). Проте переважна частина його прози належить саме до досліджуваного різновиду. Протириччя у класифікації творів В. Кожелянка зумовлені особливостями стилю автора, який будував твори не за усталеними, традиційними для альтернативної історії схемами, а створював власні неповторні світи, в яких моделював відповідно до свого бачення історичні моменти, ключові для розуміння сучасних письменникові реалій. Він «часто обирав сатиричні засоби, поєднував їх з фантастичними подіями, пересипаними реальними історіями та історичними алюзіями, що стосуються відомих осіб, змішував названі «інгредієнти» з інтригуючим сюжетом і виходив черговий захопливий

роман» [1, 66]. Дійсно, вплив постмодерної стилістики у творах В. Кожелянка очевидний: фрагментарність, інтертекстуальність, іронічність, пародійність, містифікація, руйнування принципу суб'єктивності тощо. Окрім того, автор у своїх романах як одну з форм альтернативності розвиває квазі-біблійну й квазі-езотеричну лінії, які в контексті загальної інтертекстуальності альтернативно-історичних текстів розширюють поле прочитання та іронічного обігрування окремих фактів і цілих концепцій («Конотоп», «ЛжеNostradamus» та ін.). Письменник поєднує риси альтернативної історії, українського фентезі, віртуальної реальності, містичної фантастики, створюючи космогонічну картину світу, що засвідчує прагнення актуалізувати проблему національного коріння, становлення нації та її подальшого розвитку; перепрочитати відомі історичні факти у нових контекстах і з новим значенням; розробити інші траєкторії розгортання подій з метою оцінити й усвідомити потенціал нації. В альтернативно-історичній прозі В. Кожелянка чітко простежується його концепція історичного розвитку країни. Україна здебільшого постає як сильна самостійна держава. Історію цієї країни творять звичайні люди зі своїми недоліками й пороками. Але у кризових ситуаціях вони проявляють свої надзвичайні здібності й у потрібний час роблять нелегкий вибір, зумовлюючи той чи інший хід розгортання подій. І саме від вибору Людини залежить доля держави, нації, людства в цілому.

Першим альтернативно-історичним романом у творчості В. Кожелянка є «Дефіляда в Москві». Письменник поклав початок творенню варіацій на тему Другої світової війни в українській фантастиці. Це одна з найпопулярніших тем у світовій (Ф. Дік «Людина у високому замку», Д. Куїнн «Після Дахау», М. Дейвіса «Коллаборатор», С. Бакстер «Ткач» та багато інших) і російській (С. Анісімов «Вариант «Бис», Д. Казаков «Высшая раса», А. Лазарчук «Иное небо» та «Все, способные держать оружие...», Д. Володихин «Слишком человеческое» та ін.) альтернативно-історичній прозі. У своєму творі В. Кожелянко зробив таке припущення: Гітлер погодився на створення союзної Рейху Української держави. Це історія про перемогу військ Вермахту і Української повстанської армії (як найбоєздатнішого союзника Рейху) під час Другої світової війни. Червону армію відкинули за Урал, Гітлер і Бандера приймають парад на Червоній площі в Москві. По суті, у художньому просторі книжки Україна постає геополітичною потугою, яка у Другій світовій війні здолала Росію і протистойть Німеччині. На відміну від схожої за тематикою і сюжетом прози «Дефіляда» – «стьобовий» твір, автор уповні використовує постмодерністську стилістику в структурі роману. Усе це робить його оригінальним і «провокативним» та значно вирізняє на тлі

інших варіацій на тему Другої світової війни.

Дана тема, на відміну від світової й російської фантастики, є непопулярною серед українських авторів. Окрім В. Кожелянка, у цьому тематичному полі працює П. Станіславський. У повістях «Протистояння. Інша реальність. Повітряні чорнороби війни» та «Йшов четвертий день війни» (у співавторстві з І. Голик) письменник зображує альтернативний світ, в якому ключовим моментом повороту історії є утримання влади гетьмана Павла Скоропадського і як наслідок – існування незалежної економічно розвиненої, з сильним військовим потенціалом держави. Гетьман якимось чином домовився з німцями, відбив корпус Муравйова та інших інтервентів, і протягом двадцяти років на сучасній території України існувала єдина, сильна, не русифікована Українська держава. Але країні, як і в реальній історії, не вдалося уникнути Другої світової війни. Автор детально опрацював військові аспекти твору, а ось деякі образи (зокрема радянських військових) зображені схематично. Ще один недолік повістей – засмічення мови творів русизмами, особливо серед технічних термінів. Та попри незначні вади, творчість П. Станіславського – достойний зразок української альтернативної історії.

Більшої популярності в українській альтернативній історії набуває тема революції, громадянської війни, майбутньої війни з Росією (інколи з іншими країнами): повість Д. Губенка «Сходославія», романи П. Солодька «Четверта революція», П. Масляка «День незалежності», Ю. Щербака «Час смертохристів: Міражі 2077 року». У даних творах автори намагаються спрогнозувати далеке чи недалеко майбутнє України відповідно до власної концепції, створити альтернативне сучасне, змінити минуле, де, на думку письменників, припустилися помилок. Поширення альтернативно-історичних творів такої тематики засвідчує потребу усвідомити втрачені історичні можливості, та й узагалі їх наявність, а також уникнути тієї небезпеки, яка ще можлива.

Тема війни з Україною, наявна й у російськомовних творах, написаних у жанрі альтернативної історії: В. Львов «Роса на сонце», Я. Валетов «Ничья земля» та «Дураки и герои», М. Белозерин «Украинский гамбит. Война 2015» і «Река на север», Ф. Березін «Война 2010. Украинский фронт», І. Денікин «Город Львов», Ю. Лукшиц «Украина 2046» та ін. Найбільшого розголосу набули проекти Г. Савицького «Поле боя – Украина. Сломанный трезубец», С. Бунтовського та М. Калашникова «Независимая Украина. Крах проекта», Г. Боброва «Эпоха мертворождённых», які критика сприймає неоднозначно, часто називаючи «українофобськими», поверховими, шаблонними.

Як бачимо, існує певна тематична однотипність у сучасній українській альтернативно-історичній прозі. Як і в російській, про що говорить дослідник

А. Валентинов, визначаючи тематику таких творів, як «наш debil у короля Артура» [3, 1]. При цьому він наголошує, що в останні роки з'являються хоча й поодинокі, але яскраві, оригінальні твори, які виводять піджанр на новий рівень (С. Буркатовський, О. Курилев, Є. Красницький, В. Єлманов та ін.).

В українській альтернативно-історичній фантастиці на тлі військово-політичної тематики яскраво вирізняється творчість О. Ірванця. Провідною темою у творчості письменника є не стільки історичні події чи історичні варіації, скільки існування й «виживання» у цій історії людини, людини у тоталітарному й посттоталітарному суспільстві, а також тема «митець і влада».

У його романі «Рівне/Ровно (Стіна)» зображується політичний розподіл міста на дві антагоністичні частини – Рівне та Ровно, що утворився внаслідок одночасних подій – інспекційної поїздки спостерігачів НАТО на Турчинський військовий полігон і наступу українсько-російського альянсу зі сходу. Місто поділила стіна, вона роз'єднала життя і долі багатьох людей, у тому числі й сім'ю головного героя Шлойми Ерцівана. Поділ міста на дві політично по-різному зорієнтовані частини дає змогу письменнику змоделювати не тільки тоталітарне минуле, але й далеке від досконалості сьогодення. Стрижневий образ стіни виконує подвійну функцію: символізує політичний розкол у суспільстві й беззахисність особистості перед загрозою політичних протистоянь. Основний конфлікт твору побудовано на протиставленні утопічної мрії героя про гуманний суспільно-політичний лад, який забезпечує розквіт людської індивідуальності, й антиутопічної реальності. Роман «Рівне/Ровно (Стіна)» – цікавий художній твір, якому притаманні такі риси, як оригінальний хронотоп, що забезпечує одночасне дослідження минувшини й сьогодення; своєрідність побудови конфлікту, тип героя, ліризм, наявність якого в романі-антиутопії зумовлена поданням соціально-політичних проблем через сприйняття героя-митця, в образі якого багато автобіографічного, що, в свою чергу, зумовлює граничну фрагментарність зображення, нетипову для класичного роману-антиутопії; пародіювання стилю письменників соціалістичного реалізму; використання ненормативної лексики, яка покликана виразити ставлення автора до зображуваного; введення в текст роману-антиутопії вірша, в якому в прямій формі присутнє авторське «я», а також наявність літературних ремінісценцій і асоціацій, що виходять за межі жанру роману-антиутопії (Д. Джойс «Улісс», М. Булгаков «Майстер і Маргарита», Е. Радзінський «Наш Декамерон») [4].

Інший роман О. Ірванця «Хвороба Лібенкрафта» належить до межових явищ у сучасній літературі – синтезу тематичного різновиду «альтернативна історія», антиутопічних елементів і хоррору. Сам автор

схарактеризував книгу як «похмурий роман». У творі зображена химерна історія, що відбувається в уявному суспільстві, де прогресує загадкова епідемія. Хвороба Лібенкрафта – дивовижні червоні плямки, що дозволяють бачити із заплученими очима більше, ніж звичайним зором, хвороба, що приносить розуміння багатьох речей, того, що ніколи не зрозуміють ті, хто не здатен бачити тим неймовірним зором через повіки. Автор показує апатичний, цинічний, агресивний соціум, де кожен за себе. Тут об'єднуються лише проти приреченої хворої жертви. Але справжньою недугою персонажів є атрофія їх внутрішнього світу: уміння мріяти, здатності співпереживати, готовності до самопожертви, творчих імпульсів. Єдина річ, яка здатна розворушити людей-тіней, це Хвороба Лібенкрафта. Як тільки «хворі» заплучують очі – навколишній світ змінюється. У романі безліч паралелей з реальністю: від тоталітарного радянського минулого до псевдоепідемії сучасності.

Помітним явищем у сучасній українській альтернативній історії стало й невелике оповідання І. Сіліври «Фокусник». У творі альтернативний світ змінений докорінно: у ньому електрика використовується тільки для розваги у балаганах. В оповіданні гармонійно поєднані цікавий зміст і довершена форма. Сюжет закручений, з елементами детективу та шпигунського роману.

Взагалі оригінальні сюжети й дійсно нові теми в сучасній українській альтернативній історії є нечастим явищем, проте тенденція до появи таких творів намітилася. Незважаючи на певну тематичну однотипність, у жанровому й стилістичному зрізах альтернативна історія представлена доволі різноманітно. Для визначення загального стилю сучасної української фантастики в цілому й альтернативної історії зокрема найкращим є термін «полістилістика», коли кожен окремих авторський художній текст є поєднанням різностильових елементів (інтелектуальність, вишуканість та вульгарність, знижена лексика, «стьоб»). Такий синтез, а також використання в одному творі елементів різних жанрів, піджанрів і навіть метажанрів ускладнюють процес жанрово-видової диференціації фантастичних творів. Водночас твори такого характеру збагачують сучасну фантастичну літературу України. Так, найбільш цікавими та яскравими зразками альтернативної історії є саме ті твори, в яких вдало поєднуються історична, соціальна й містична фантастика, фентезі, використовуються елементи детективної, психологічної, філософської прози тощо (В. Кожелянко, О. Ірванець, В. Єшкілев).

Наприклад, у романі «L'Enostradamus» В. Кожелянко засобами альтернативної історії створює модель світу, яка базується на синтезі кабали й української міфології. Твір присвячений темі історії сучасної авторіві

України, зокрема зображується період підготовки до чергових виборів Президента (1999 рік). Саме в цей рік усе людство чекало на здійснення пророцтва відомого французького астролога XVI ст. Мішеля Нострадамуса (72-й картен десятої центурії). Не розуміючи достеменно сенсу даного вірша, дехто чекав кінця світу, інші – приходу месії, але всі вірили в глобальні зміни в цілому Всесвіті. В Україні пророцтво пов'язали з виборами Президента. Саме навколо цих подій розвивається сюжет твору. Головним героєм роману є політичний піармен, виборчий технолог Клим Староігл. Він бере участь у найбільш знакових подіях для України й усього людства: запускає застиглий у часі Всесвіт, у попередньому житті в XVI ст. виконує ряд небезпечних шпигунських доручень, що пояснюють такий, а не інакший хід історії, тоді ж віддає своє тіло для воскресіння Духовного Провідника Нації, у паралельному світі (Аль-Україні) воює з часо- й барвоїдами, і, нарешті, у сучасній Україні реалізує авантюрні ідеї передвиборчого штабу «дуже реального кандидата». У кінці роману Климу відкривається невітшне майбутнє Батьківщини, але залишається надія на інший шлях розвитку подій. Усе це дозволяють межі обраного письменником жанру, адже альтернативна історія передбачає необов'язковість того теперішнього, яке маємо, та розробку інших траєкторій розгортання подій, відповідальність за які лежить на зробленому в певну мить часу виборі. З метою підкреслити важливість і відповідальність цього вчинку автор використовує образну (козак Мамай, Кандидат Кандидатович, восьмикутна зірка, хрест тощо) та числову (32 шляхи Дерева Життя, 32 жовтня 1999 року тощо) символіку. Майбутнє (32 жовтня) для України настане, якщо люди зроблять правильний вибір, який полягає в поверненні до національних традицій, до своєї історії, природи. Такий шлях, на думку В. Кожелянка, забезпечить гармонійний розвиток української нації.

Експериментування В. Кожелянка з різними видами й жанрами у своїх романах надає їм оригінального звучання й водночас ускладнює процес жанрової диференціації його творів. Це стосується й інших представників сучасної постмодерної прози, які використовують засоби альтернативного моделювання історії, поєднуючи їх з різножанровими елементами й прийомами, з метою створення власних світів, де відповідно до авторського бачення моделюються історичні моменти, ключові для розуміння того чи іншого сучасного процесу (В. Єшкілев, Я. Орос, О. Гуцулак, М. Матіос, Дм. Білий, Ю. Винничук).

Однією з вдалих спроб нового естетичного прочитання минулого України та сміливого переосмислення знакових і міфологізованих постатей відомих особистостей є прозова творчість В. Єшкілева. Причому жанрово це вкладається в майстерну схему альтернативно-історичного роману,

динамічного інтелектуального трилера, вдумливого релігійно-містичного бойовика тощо. Письменник прагне поєднати в одному творі пригодницьку фабулу глибокої давнини з бандитським сюжетом сьогодення.

Наприклад, у романі «Усі кути Трикутника» події розгортаються у двох часових вимірах – сьогоденні та 50-х роках XVIII століття. Головний герой твору – Григорій Сковорода – молодий, ерудований, відкритий до нових знань, відчуттів та світоглядів. Класичний образ мандрівного філософа В. Єшкілев трансформує, вписуючи його у загальноєвропейський контекст як важливого потенційного фігуранта тодішніх політичних подій. Ідеальний подвійний шпигун, інтелектуал та містик, мрія італійських жінок, які порівнюють його з Джакомо Казановою, Григорій Сковорода мав долучитися, з одного боку, до здобуття «української вольності», керованої Пилипом Орликом, з другої – прийти до виконання героїчного чину визволителя Скіфії, який приготував для нього Великий Архітектор. На жаль, нічому цьому не судилося збутися. Зате після повернення з Європи мандрівник у Чернелицькому замку на правому березі Дністра знаходить свій шлях – тут він зустрівся з Хранителями й отримав свою третю посвяту. І, вочевидь, став тим Григорієм Сковородою, який і зафіксований у народній пам'яті та історії. Зрештою, двом сюжетним лініям, розкиданим у часі, все-таки судилося зійтися. Сучасник Павло Вигилярний після певних життєвих випробувань стає продовжувачем Григорія Сковороди, виконуючи своє істинне призначення.

Не менш захопливі й оригінальні сюжети альтернативної історії створює В. Єшкілев і в інших романах: «Імператор повені», «Втеча майстра Пінзеля», «Богиня і Консультант» та ін. Та в межах однієї статті неможливо розглянути особливості альтернативного моделювання дійсності в кожному з названих творів. Це тема окремого ґрунтовного дослідження.

Отже, в сучасній українській фантастичній літературі все більшої популярності набуває альтернативно-історична проза, початки якої прочитуються в утопії, сатирі та творчості авторів «хімерної прози». Популярність даного різновиду пов'язана з прагненням сучасних письменників серйозно осмислити події минулого для усвідомлення витоків актуальних проблем сьогодення та спробою хоча б віртуально змінити теперішнє за допомогою перетворення минулого. При цьому автори наголошують на тому, що головним рушієм цього процесу завжди були й залишаються люди.

Для власне української художньої альтернативної історії властиві такі особливості: тематична однотипність, вживання постмодерної стилістики, синтез різножанрових і різностильових елементів. Окрім того, важливо, що у творах досліджуваного різновиду референціюється здебільшого саме

національна історія. Актуальними аспектами є проблеми національного коріння, становлення нації, подальших напрямів її розвитку. Жанрово-видові експерименти дозволяють не просто застосувати традиційний ігровий підхід до трактування історії, який визначає її як поле для експериментів, пошуку, нових відкриттів, а створювати віртуальні постмодерні світи. Ці особливості свідчать про потужне становлення альтернативної історії як окремого різновиду сучасної української фантастики та одного з найбільш перспективних її піджанрів. Адже саме в ній, на відміну від інших фантастичних жанрів, відбиваються будь-які суспільні, політичні, економічні, світоглядні зміни. І період межі ХХ й ХХІ століть є досить благодатним ґрунтом для активного розвитку даного різновиду. Дослідження альтернативної історії дозволить глибше зрозуміти особливості української фантастики та її роль у сучасному літературному процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Аністратенко А. В.* Спогад про майбутнє: творчість Василя Кожелянка в сучасних контекстах / А. В. Аністратенко. – Чернівці : Місто, 2013. – 136 с.;
2. *Валентинов А., Громов Д., Ладыженский О.* Заметки об украинской фантастике [Электронный ресурс] / Андрей Валентинов, Дмитрий Громов, Олег Ладыженский. – Х., 1998. – Режим доступа: http://fandom.rusf.ru/about_fan/valentinov_oldi_1.htm;
3. *Валентинов А.* Творцы «конструкта» (альтернативная история: новые тенденции) / Андрей Валентинов // Настоящая фантастика-2010. – М.: Эксмо, 2010 – С. 575-584;
4. *Євченко О. В.* Класична антиутопія і роман О. Ірванця «Рівне / Ровно / Стіна. Нібито роман» / Олександр Вікторович Євченко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – Вип. 24. – С. 277-281;
5. *Карацупа В., Левченко О.* Минуле української фантастики / Віталій Карацупа, Олександр Левченко // Український фантастичний оглядач. – 2008. – № 1 (3). – С. 44-51;
6. *Радутний Р.* Українська (та не зовсім) альтернатива / Радій Радутний // Українська література в ЗОШ. – 2011. – № 1. – С. 34 – 36.

Марішева Н.П. (Київ, Україна)

Приєм трансформації в міфологічних розвідках К. Леві-Строса

Трансформація є основним прийомом структурного методу, який при зіставленні виявляється в змінності елементів і постійності їхніх відношень. За допомогою трансформації констатуються змінність форми і віднаходиться сталий зміст.

Ключові слова: *трансформація, структурний метод, міфологія.*

Трансформація являється главным приемом структурного метода, который при сравнении проявляется в сменности элементов и постоянстве их отношений. С